

Trobadors

Literatura Catalana II

Els Trobadors – la llengua

- La llengua utilitzada en la poesia fins al segle XV és el provençal.
- La llengua literària s'havia de diferenciar de la llengua parlada, i el provençal permetia fer aquesta diferència, a més hi havia molt bona relació entre els trobadors occitans i catalans. Però van ser altres raons també les que van afavorir el provençal com a llengua de literatura: la proximitat geogràfica i l'afinitat lingüística, encara més evident que ara.
- A partir del 1213 amb la derrota occitana a Muret, l'activitat poètica es va treslladar a la corona catalano-aragonesa. El català cobra més identitat, amb molts provençalismes fins el segle XV amb Ausiàs March, quan ja podem parlar de literatura plenament en català. Aquesta circumstància va arribar amb la poesia molt més tard que amb la prosa.
- Es pot considerar aquesta literatura escrita en provençal com a literatura catalana? Són autors que serveixen de base per a la literatura catalana posterior, es considerarà com a originària per autors del XIV i part del XV.
- Parlem, en qualsevol cas, d'una literatura que no representa la realitat de l'evolució social, sinó els ambients cortesans.
- A partir del segle XIII neix la burgesia que no fa seva aquesta mena de literatura.

Els Trobadors

- És necessari diferenciar entre *trobador* i *poeta*. El trobador versifica en llengua romanç i el poeta en llatí.
- Molts dels textos dels trobadors anaven acompanyats de notacions musicals que permetien que la poesia fos difosa mitjançant el cant: poesia per ser llegida i escoltada.
- Sovint qui cantava aquestes composicions era el joglar.
- Els trobadors eren professionals de la literatura. Hi havia trobadors també *amateurs* com els reis Alfons I o Pere el Gran.
- Existia una mena d'agermanament entre trobadors.

Els juglars

- Seria el que més s'aproparia actualment a un actor. Servien per a divertiment de la noblesa i podien interpretar peces musicals.
- N'hi havia dos grups: els especialitzats en textos lírics i textos narratius
- Els Joglars lírics executaven les obres de manera precisa i fidel, i era el trobador qui l'encomanava la interpretació. Havien de ser joglars amb certa cultura i refinament.
- Alguns joglars treballaven sota les ordres d'algun gran senyor als interessos dels quals servia.
- Els joglars narratius recitaven llargues epopeies de memòria i sovint improvisava, amb un repertori que variava en funció del públic. Tenien una funció informativa i propagandística.
- També hi havia una altra mena de joglar molt més popular, que actuava per les places i carrers, ballaven i mostraven animals. Aquests podrien haver apropiat en certa mesura també la poesia a la societat.
- Refrendario Gestorum Antiquorum: Explicaven fets passats que encara incidien en el poble.
- La poesia trobadoresca s'introdueix a Catalunya, en qualsevol cas, a través de ambients cortesans.

Els autors

- Guillem de Berguedà (doc. 1138-1192/1196):
  - Vida agitada i aventurera que li reportà molta fama
  - Autor principalment de sirventesos
  - Representant prototípic de la noblesa catalana en lluites constants, i els sirventesos com a eina de combat
  - Tècnica modèlica i recursos estilístics molt eficaços
  - Llenguatge planer, expressiu i àgil
  - Planh a Ponç de Mataplana, mort lluitant contra els sarraïns:
    - Guillem confessa haver mentit sobre ell, conferint al personatge una imatge d'heroi
    - Una de les obres més perfectes, insòlites i apreciades de la lírica provençal trobadoresca.

Els trobadors: Amor cortès

- La societat medieval estava estructurada sobre un valor fonamental ja des de l'època romana: la terra. Això vol dir una nova estructuració social basada en la relació entre el senyor i el vassall i la fidelitat.
- Els textos reflecteixen les preocupacions de l'època: les croades, l'honor, però són principalment amorosos, basats en els esquemes de la societat del moment.
- La mateixa relació entre el senyor i el vassall existeix entre l'amada "midons" i l'amant "l'homo". Representen els valors de la cortesia, que havien de caracteritzar el comportament dels habitants de la cort: noblesa de sang, generositat, lleialtat, elegància...
- La midons havia de respondre al concepte medieval de dona, l'esposa d'un senyor, mai soltera. L'amor cortès representa uns sentiments amorosos que no corresponien als lligams matrimonials, moguts pels interessos econòmics i polítics.
- Quan el marit no entenia aquesta relació, el trobador passava a anomenar-lo el "gilós", que tenia alguns confidents anomenats "lausengiers".
- El nom de la dama s'amagava sobta un senyal que apareixia a la *tornada*.

Trobadors – poètica

L'estil de l'autor depenia en gran mesura del públic a qui anaven dirigides: trobar clus i trobar leu.

Trobar clus

- Dificultat interpretativa
- Obscuritat conceptual
- Hermetisme intel·lectual

Trobar ric

- Culte a la bellesa formal
- Recerca d'efectes sonors, rars i insospitats

Trobar lleu

- Senzillesa
- Llenguatge entenedor
- No necessàriament popularitzant

Guillem de Berguedà – textos

Mon sirventes

D'en Braç-cortz, Denzs-de-boial,
Huoills-de-boc-en-fenestral.

A vos m'autrei, bona dompna de Berga:
Vos ets fins aurs, e vostres maritz
merga.

El meu sirventès

D'En Braç-curt, Dents-de-bou,
Ulls-de-boc en finestral.

A vós m'encomano, bona dona de
Berga: vós sou fi or i el vostre marit
merga.

Trobadors – Gèneres

Sirventés: És una poesia d'atac personal, d'exposició d'idees o moralitzadora. És el més habitual i a vegades utilitza cançons conegudes que l'ajuden a aconseguir més difusió.

Alba: Descriu el trist comiat de dos amants després de passar la nit junts.

Cançó: És la composició més característica de la poesia trobadoresca, expressa la temàtica amorosa segons els esquemes de l'amor cortès.

Pastorel·la: Diàleg amorós entre el cavaller o el mateix trobador i una pastora.

Plany: Agraïment del trobador al senyor un cop mort aquest.

Altres gèneres eren: *la balada, el tensó, la dansa, el somni...*

Guillem de Cabestany (1212)

- Poca informació, tot i que podem situar la seva producció al 1212
- Figura emblemàtica de l'amant desafortunat assassinat pel marí gelós.
- Tracta temes amorosos dintre dels més estrictes cànons de l'amor cortès
- Tècnica rigurosa i depurada, tot i que poc innovadora
- Obra més famosa: la cançó: "Lo dous cossire (Dolça aflicció)": Estat de neguit de l'enamorat davant la conducta ambigua i distant de la dama.

Ramon Vidal de Besalú (1160 – 1220)

- Obra més popular: Razós de trobar *“Donat que jo Ramon Vidal he vist i conegut que pocs homes saben ni han sabut la correcta menera de trobar, jo vull fer aquest llibre per donar a conèixer quins han estat els trabadors que millor han trobat i millor han ensenyat, i aquells que voldran aprendre, com deuran seguir la correcta manera de trobar.”*
- Obres de caràcter molt divers

Cerverí de Girona (Guillem de Cervera)

- Gran estilista amb una nombrosa producció
- Dóna un estil personal a composicions tradicionals
- Partidari del trobar ric
- Aprofita la popularitat del trobar leu per a convertir en cultes formes poètiques apartades de la poesia cortès.
- Viadeyra com a obra molt popular

Mostres

- <http://www.edu365.cat/eso/muds/catala/literatura/poesia/paraules/pantalla3.htm>
- <http://www.musicadepoetes.cat/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Recursos?autor=288&tipus=0>

Els Trobadors – Tractats poètics

Entre els tractats més importants es troben:

- El primer tractat es diu Les rasós de trobar, escrit per Ramon Vidal de Besalú, aproximadament l'any 1200. Constituïa una gramàtica per a aquell autor català que volia escriure poesia i dominar el provençal, un idioma que no era el seu.
- Un altre tractat era Domatx proensals, d'Uc Faidit, l'any 1243, amb un diccionari de rimes.
- L'any 1290 Jofre de Foixà va escriure un manual amb la diferenciació entre “catalanesc” i “proençal”, marcant les diferències entre totes dues llengües, cada vegada més evident.